

Т. О. Михайліченко, к.ю.н., асистент кафедри публічного права Полтавського юридичного інституту Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого»

ЩОДО ВИЗНАННЯ ІНФОРМАЦІЇ РІЗНОВИДОМ МАЙНА ЯК ПРЕДМЕТА ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ВЛАСНОСТІ

Проаналізовано проблему визнання інформації та інформаційної продукції різновидом майна як предмета злочинів проти власності.

Проанализирована проблема признания информации и информационной продукции разновидностью имущества как предмета преступлений против собственности.

The problem of confession of information and informative products by a property variety as the object of crimes against property is analyzed.

Враховуючи потреби часу, поряд із традиційним розумінням майна як речей матеріального світу, з'являються альтернативні погляди на сутність предмета злочинів проти власності. Зокрема, однією з таких новел є пропозиція вважати майном інформацію. При цьому перед науковцями постає проблема обґрунтування наявності в останньої такої ознаки предмета злочину, як фізична ознака.

Як вже вказувалося, окремі правники зазначають, що нині предметом злочину є не лише речі матеріального світу, а й нематеріалізовані об'єкти, зокрема, інформація¹. При цьому є вчені, які вважають, що подібні новели не є виправданими відносно злочинів проти власності, бо інформація будь-якого виду, так само як й інтелектуальна власність загалом, за своєю фізичною природою істотно відрізняється від майна, а тому є особливим об'єктом права. О.І. Бойцов зазначає, що інформація є нематеріальним благом і в цій своїй якості є невідчутною і неспоживною, тобто піддається лише моральному, а не фізичному старінню, тому законодавець від-

¹ Бикмурзин, М.П. Предмет преступления: теоретико-правовой анализ. – М.: Юрлитинформ, 2006. – С. 60; Букалєрова, Л.А., Остроушко, А.В. Некоторые вопросы квалификации преступлений с использованием информации как предмета преступления и предмета совершения корыстных преступлений // Науч. тр. Рос. акад. юрид. наук. – М., 2002. – Вып. 2. – Т. 1. – С. 411; Уголовное право Российской Федерации. Общая часть: учебник / под ред. А.И. Рагога. – М.: Юристъ, 2004. – С. 115; Яшков, С.А. Информация как предмет преступления: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – Екатеринбург, 2005. – 26 с.

носить до об'єктів права власності не саму по собі інформацію, а інформаційні ресурси, носії, на яких вона зберігається¹. Важко погодитись із таким судженням. Так, головною перепорою визнання інформації предметом злочину проти власності залишається її «нематеріальність». Прихильники нововведень намагаються по-різному розв'язати цю проблему. А.В. Шульга пише, що матеріалістичне розуміння предмета злочину не відповідає реаліям сучасного суспільства, а тому фізична ознака не є визначальною. Предметом же злочину слід визнавати не лише матеріальні, а й інші блага, в яких проявляються суспільні відносини і, впливаючи на які, суб'єкт їх змінює². Є.В. Лашук стверджує, що матеріальність необхідно визначати емпірично: матеріальними (фізичними) слід визнавати явища, що можуть сприйматися органами чуття людини або спеціальними технічними засобами, бо це дає можливість певним чином скоригувати традиційне визначення предмета злочину та віднести до нього й інформацію, суттєво при цьому не змінюючи теоретичні напрацювань минулого³. О.Е. Радутний, аналізуючи інформацію як предмет злочину, запропонував замінити фізичну ознаку на об'єктивну, бо остання буде характеризувати реальність існування цього явища незалежно від людської свідомості та можливості бути нею відображеним⁴.

У цілому схвально ставлячись до сучасних тенденцій розвитку науки, вважаємо, що інформація в «чистому» її вигляді все ж таки не може визнаватися предметом злочинів проти власності. До того ж із практичної сторони її копіювання, запам'ятовування і т. д. може бути фактом, який складно довести. Змушені визнати, що нині ще досить слабкою є методологічна база щодо обґрунтування визнання інформації різновидом майна, яке є предметом злочинів проти власності. Однак водночас особливої актуальності набувають злочини, де інформація виступає як предмет злочину, бо ми живемо в час інформаційних технологій, коли вся життєдіяльність людей

¹ Бойцов, А.И. Преступления против собственности. – СПб.: Юрид. центр Пресс, 2002. – С. 115, 117.

² Шульга, А.В. Охрана имущества и имущественных прав в системах норм о преступлении против собственности и интеллектуальной собственности: монография. – М.: Юрлитинформ, 2012. – С. 47-67.

³ Лашук, Є.В. Предмет злочину в кримінальному праві України: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. – К., 2005. – С. 61.

⁴ Радутний, А.Э. Информация как предмет преступления (на примере анализа отдельных составов) // Проблемы законности: республик. міжвід. наук. зб. / відп. ред. В.Я. Тацій. – Вип. 37. – Х.: Нац. юрид. акад. України, 1999. – С. 187; Радутний, О.Е. Кримінальна відповідальність за незаконне збирання, використання та розголошення відомостей, що становлять комерційну або банківську таємницю: монографія. – Х.: Ксілон, 2008. – С. 97.

пройнята інформацією, а без її носіїв (текстів, дисків тощо) ми часто не можемо нічого вдіяти. Тому вбачаємо, що предметом злочинів проти власності слід вважати не «чисту» інформацію, а інформаційну продукцію, яка є еквівалентом вартості, де інформація не зводиться до свого матеріального носія, оскільки є головною цінністю. Інформаційна продукція – це матеріалізований результат інформаційної діяльності, призначений для задоволення потреб суб'єктів інформаційних відносин. І вона є об'єктом цивільно-правових відносин, що регулюються цивільним законодавством України. Зазвичай, коли носій інформації викрадають, пошкоджують або знищують сам його зміст (відомості, що містить носій), ми не можемо кваліфікувати подібне діяння як злочин проти власності, оскільки, по-перше, посягання було спрямоване не на майно у класичному його розумінні, а на інформацію, і, по-друге, часто вартість носія є незначною, а значущою є саме інформація. Інакше кажучи, може скластися парадоксальна ситуація: інформацію, що була передана на зберігання і яка коштує сотні чи навіть тисячі гривень, знищують, пошкоджують чи викрадають разом із носієм, наприклад, CD-R, який коштує кілька гривень. Ані недбалий зберігач, ані викрадач чи особа, яка знищила або пошкодила диск, не будуть нести ані кримінальної, ані адміністративної відповідальності, оскільки немає необхідного розміру завданих збитків. Тобто традиційний підхід за таких умов зовсім не захищає прав законного володільця чи власника інформації.

Наведемо ще теоретично можливу ситуацію: особа, проникаючи до неналежно охоронюваного приміщення, знищує інформацію, яка знаходилась у комп'ютерній базі. При цьому сам комп'ютер фізично не страждає. Постає закономірне запитання: хіба не страждає власник цієї інформації? Звісно ж, що страждає. Адже це можуть бути, приміром, напрацювання, які він мав подати на конкурс, для отримання гранту тощо. Але знову ж таки, розглядаючи предмет злочину у традиційному його розумінні, ми навряд чи знайдемо відповідну норму в КК для правильної кваліфікації як дій винного, так й особи, яка неналежним чином виконувала свої обов'язки щодо охорони майна. Не можемо ми кваліфікувати такі випадки і за статтями 361, 362 чи 376¹ КК України, так як відсутній суб'єкт цих злочинів. Охоронець чи зберігач, що порушує свої обов'язки, жодним чином прямо, безпосередньо не здійснює вплив ані на саму інформацію, ані на носії, де вона міститься. Тому за такого порушення діяння повинні були б підлягати кваліфікації за ст. 197 КК.

Отже, на нашу думку, інформаційна продукція, яка є еквівалентом вартості, відповідає фізичній ознаці предмета злочину, оскільки становить сукупність інформації та її матеріального (фізичного) носія, а тому може бути визнана різновидом майна.

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЮРИДИЧНА АКАДЕМІЯ
УКРАЇНИ імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО»

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ ВИВЧЕННЯ ПРОБЛЕМ
ЗЛОЧИННОСТІ імені АКАДЕМІКА В. В. СТАШИСА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

ВСЕУКРАЇНСЬКА ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ
«АСОЦІАЦІЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА»

*Присвячується 20-річчю
Національної академії правових
наук України*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Матеріали міжнародної науково-практичної конференції
10–11 жовтня 2013 року

Харків
«Право»
2013

УДК 343.2/.7
ББК 67.9(4УКР)308
А43

Редакційна колегія:
В. Я. Тацій (головний редактор)
В. І. Борисов (заступник головного редактора)
А. П. Гетьман, М. І. Панов, В. І. Тютюгін, В. С. Батиргарєєва,
І. О. Зінченко, Н. В. Нетеса

Актуальні проблеми кримінальної відповідальності : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 10–11 жовт. 2013 р. / редкол.: В. Я. Тацій (голов. ред.), В. І. Борисов (заст. голов. ред.) та ін. – Х. : Право, 2013. – 848 с.

ISBN 978-966-458-552-8

УДК 343.2/.7
ББК 67.9(4УКР)308

ISBN 978-966-458-552-8

- © Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», 2013
- © Науково-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України, 2013
- © Всеукраїнська громадська організація «Асоціація кримінального права», 2013
- © «Право», 2013